

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

16^e jaargang, nr. 59
herfst 2008

Natuurlijk of
spontaan?

De hond heeft
altijd gelijk

Peter Klosse
en zijn Echoput

Reeën als indicator
voor kwaliteit van
natuur & ruimte

Aan het ree wordt aandacht besteed in de zin dat de soort genoemd wordt	3
Natuurlijk of spontaan?	6
Grofwildbeheer in Nederland	8
De hond heeft altijd gelijk	10
Peter Klosse en zijn Echoput	12
Regio nieuws	17
Reeën als indicator voor kwaliteit van natuur & ruimte	17
Voor u gelezen	20

Colofon

opgericht op 21 april 1951.

Capreolus, Tijdschrift voor Reewildbeheer van de Vereniging Het Reewild
ISSN: 0929-1091
Verschijnt: 4 x per jaar

Redactie:

D.J. Buijtenorp - Eindredacteur
G.J. Spek - Redactielid
C.F. Schoon - Redactielid
R. Brouwer - Redactielid

Redactie ondersteuning:

Mw. J.A.M. Hendriks-Hueber - Fotomateriaal
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

M. Greep	voorzitter
Mw. D. Rodrigo-Derksen	secretaris (2008)
H. Hoek	penningmeester (2008)
P.A.M. de Beyer	lid DB (2006)
R. Borst	lid DB (2007)
C. van Geel	lid (2004)
H.H. Vlietstra	lid (2003)
H.J.H. Vieberink	lid (2005)
A. ten Oever	lid (2000)
H. Robaard	lid (2002)
T. Prince	lid (2008)
P. Schulpen	lid (2008)
J.M. Seroo	lid (1985)
G.A. Schiller	lid (2002)

Adviseurs:

Mr P. van Schooten - Juridische zaken
Prof. Dr. J.L. van Haaften - Bioloog
G.J. Spek - Technisch adviseur

Secretariaat:

Mw. D. Rodrigo-Derksen,
Stoutenburglaan 8-B,
3836 PB Stoutenburg Noord.
tel: 0342-450206
E-mail:
secretariaatvhr@hetnet.nl

Ledenadministratie:

Mevr. E. Greep
Langbroekerdijk 19
3972 NB Driebergen
tel: 0343-55 47 74
E-mail: mgreep@hetnet.nl

www.reewild.nl

Webshop: www.reewild.nl

Slijpplaatjes:

G.J.M. Koenderink, Lhee 96,
7991 PK Dwingelloo. tel: 0521-597356

Coördinator keurmeesters:

J. Schoonderbeek, Meidoornstraat 16,
7497 MG Bentelo. tel: 0547-292228

Vormgeving:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Druk:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Lithografie:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Contributie: € 30,- per jaar.

Bankrelatie:

ABN - AMRO Bank rek.nummer 49.70.37.440
t.n.v. Vereniging "Het Reewild" te Rhenen.

'Capreolus' is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Reewild. De weergegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor 'Capreolus' nr. 60: 8 november 2008

zenden aan redactie van Capreolus:
Rijksstraatweg 46, 3631 AD Nieuwersluis
djb.groen-grijs@planet.nl

Foto voorpagina: J. Huttinga
Overname van artikelen is toegestaan
mits de bron wordt vermeld.

Aan het ree wordt aandacht besteed in de zin dat de soort genoemd wordt ...

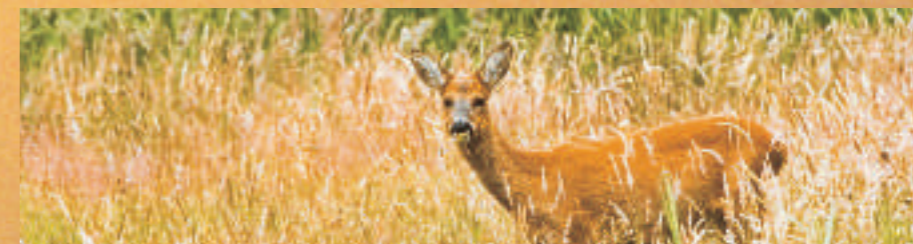

Foto: H. Osinga

Zo antwoordde de woordvoerdster van Nederlands grootste terreineigenaar op mijn vraag hoe hun beleid is ten aanzien van de diersoort het ree. Ik wilde graag weten wat hun kijk is op het welzijn van het ree in de gebieden die binnenkort tot de Oostvaardersplassen gaan horen, te weten het Horsterwold en de Oostvaarderswold. Nou, van zo'n antwoord wordt ik niet vrolijk, in tegendeel. En de vereniging wordt hier ook niet vrolijk van. De VHR staat voor het welzijn van het ree en het behoud van gezonde populaties. Daartoe is leefruimte nodig, voedsel en rust. Dat vinden reeën prettig, zo kunnen ze hun natuurlijke gedragstypische eigenschappen het beste tot zijn recht laten komen. SBB heeft kennelijk een totaal andere visie. Eén die niet klopt en waarom het niet klopt staat in de artikelen geschreven van Rob Borst en Rik Schoon. Zij kijken – zo als het hoort – naar fenomenen als ecologie en populatiedynamica met de visie van de eigentijdse wetenschap. Zij beantwoorden vragen als wat is nu natuur, wat zijn natuurlijke processen en hoe verhouden die zich tot spontane processen? Ik ben meer van de maatschappelijke kant.

Het is vals om met een goed werkende PR machine het grote publiek (de belastingbetaler) te beïnvloeden dat natuur pas natuur is wanneer je er als mens met je handen van afblijft. Dus god's water over god's akker laat lopen. Het is vooral vals wanneer je vergeet er bij te vertellen dat om die natuur een hoog hek wordt gezet. Het zijn mensenhanden die het hek plaatsen. En dat hek staat er met het doel de beesten binnen te houden en de mensen buiten. Heeft dat iets met natuur en natuurlijkheid te maken? Niets, nul, zero! Ook is het misleidend het grote publiek wijs te

populatiodynamica. Van hun manier van leven. Daar word je als ree dus niet beter van. Sterker nog daar ga je aan onderdoor. Het wordt nog erger wanneer je als ree verplicht wordt samen te leven met veel grote hoefdieren. Hoefdieren die jou als ree er ogenblikkelijk uit concurreren. En je kunt er niet uit om je heil elders te zoeken. Dat hek, weet je wel, staat in de weg.

Misleidend is het om dit voorspelbare gevolg van menselijk handelen een natuurlijk proces te noemen. Niets is natuurlijk. Alles is het

gevolg van acties die de terreineigenaar heeft ingezet. Boos wordt ik op de wetenschappers die quasi verbaasd naar het zogenaamde natuurlijke proces kijken, het aanschouwen en zeggen: "voor wat voor mooie verrassingen plaatst de natuur ons nu weer". Onzin, een schande dat ze de woorden natuurlijk proces in de mond durven nemen. Diep moeten ze zich schamen. Ze weten namelijk verdraaid goed wat de effecten van hun plannen zijn. Dat hebben ze namelijk geleerd op de universiteit. Dat quasi verbaasde gedrag is uiterst misleidend en een drama voor het ree.

Zou de grootste terreineigenaar van Nederland eerlijk communiceren dat de uitbreiding van de OVP met de Oostvaarderswold en het

MISLEIDING

maken dat grote hoeveelheden grote grazers natuurlijk is. Vanzelf zijn die dieren er niet gekomen. Elk dier is gekocht en uitgezet. Beleidsvisies gebaseerd op 'wetenschappelijke' argumentatie en 'onderzoek' liggen daaraan ten grondslag. Iets uitzetten is een menselijk initiatief, geen initiatief dat een dier zelf zou nemen. Een hert, wisent of een eland wordt uitgezet om een menselijk doel te dienen. En verder om zogenaamd natuurlijke projecten te financieren. Voor herten, elanden en wisenten vang je subsidie. Voor een koe en een paard krijg je geen cent. Je moet je afvragen, gaat het nu om de natuur, om iets dat van ons allen is, of gaat het om de centen. Een wisent kost veel geld. Het grote publiek heeft hier absoluut geen weet van. Het heeft geen idee. In de huidige transparante maatschappij zoals iedereen die voorstaat vind ik dit toch wel een kwalijke zaak.

Iedereen wil meer natuur? Natuurlijk wil iedereen dat! Ruimte, frisse lucht en een mooie plek om te recreëren. Ook dieren hebben recht op een eigen plek. Een vogel moet ergens zijn nest kunnen bouwen en een konijn heeft een plek nodig om zijn hol te graven. Ruimte wordt schaars. Daar hebben wij last van, daar hebben de dieren last van. De één een beetje meer dan de andere. Het ene dier zal zich beter aanpassen aan de situatie. Andere dieren zullen we een handje moeten helpen. Dat willen we ook allemaal, dat is onze zorgplicht. Eén ding waar je de dieren niet mee helpt is om leefgebied van een dier af te pakken. Zoals maar al te vaak gebeurt met leefgebieden van reeën. Door straks een hek om de Oostvaarderswold en het Horsterwold te zetten ontnem je de reeën twee heel belangrijke componenten van de

Foto: J. Huttinga

Je moet je afvragen, gaat het nu om de natuur, om iets dat van ons allen is, of gaat het om de centen.

Foto: J. Hendriks

Vakmanschap voor veiligheid van mens en dier
...al ruim 35 jaar!

ARFMAN

Arfman Hekwerk b.v.
Ondernemersweg 15
7451 PK Holten
Tel 0548 36 29 48
Fax 0548 36 50 42
Internet www.arfman.nl
E-mail info@arfman.nl

Uw specialist in:

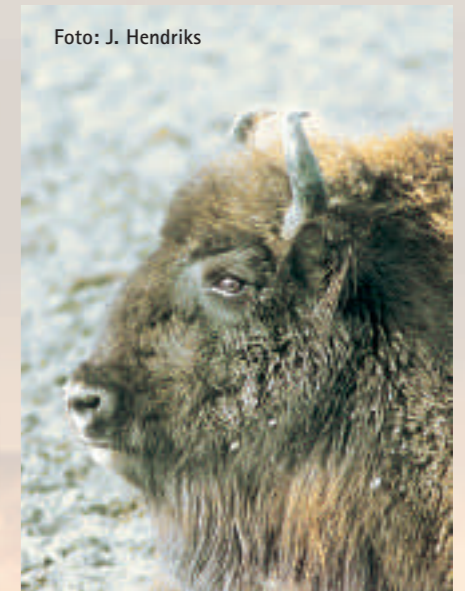
- Landschappelijke afrasteringen
- Kleinwild- c.q. dassentunnels en grofwildtunnels
- Inrichting van begrazingsprojecten
- Wild- en veeroosters
- Industriële en paneelhekwerken
- Rasterplannen en bestekken
- Verkoop van afrasteringsmateriaal
- Dealer van producten ter voorkoming van fauna-verkeersslachtoffers, zoals wildreflectoren (WEGU), Duftzaun en Kitzrettung (Hagopur)

Foto: J. Hendriks

Horsterwold ten koste gaat van de gezonde populatie reeën – wat het is – dan kan ik het misschien billijken. Misschien dient hun ingezette beleid en de maatregelen die daarop worden genomen een hoger doel. Kan zijn, maar daar is dan een dialoog over op te zetten. Met mij, de vereniging en het publiek. Of de teloorgang van populatie reeën op de steun en sympathie van het grote publiek kan rekenen betwijfel ik. Het grote publiek, de belastingbetaler, is nog steeds het infuus waaraan de terreineigenaar hangt. Zonder de belastingbetaler kan geen stukje natuur worden ontwikkeld en leefgebieden worden veilig gesteld. En daarbij, je sult niet met dieren. De Flora- en faunawet is daar heel duidelijk over. Die wet geldt voor het grote publiek, net zoals die geldt voor de grootste terreineigenaar van Nederland.

Foto: J. Hendriks

Het ree is een beschermde inheemse diersoort. Dat betekent dat we zijn 'huis en haard' veilig stellen. Dat vraagt om actie, dat vraagt meer dan slechts het aangeven dat de diersoort bestaat.

Zoals bekend wil Staatsbosbeheer het Oostvaardersplassengebied op termijn verbinden met de Veluwe. Een nobel streven dat ik in principe toejuich. Zo'n verbinding is er niet zo maar, het vergt nogal wat inspanningen. Bijvoorbeeld: om de migratie van herten en andere grote hoefdieren te sturen en problemen in de gebieden naast de verbindingzones te voorkomen, zal de verbinding tussen de Veluwe en de Oostvaardersplassen een redelijk gesloten karakter moeten krijgen. Te voorzien valt dat het nu terplekke aanwezige ree het dan moeilijk zal krijgen. Op zich kan ik daar ook nog mee leven, ware het niet dat dit door de vereniging geconstateerde euvel wordt aangeduid als een natuurlijk fenomeen. Dat dit fenomeen vervolgens door Staatsbosbeheer onderbouwd wordt met voorbeelden in gebieden op een heel andere breedtegraad dan de onze, en betrekking heeft op een heel andere schaal-grootte binnen niet vergelijkbare ecosystemen, laat ik even voor wat het waard is. Mij gaat het om het (overigens bij de gemiddelde Nederlander goed verkopende) argument dat het een natuurlijk fenomeen zou zijn. En dat is niet waar!

Populatiodynamica

De sturende factoren in een populatie zijn een viertal: geboorte en immigratie zorgen voor een toename van het aantal dieren, en sterfte en emigratie zorgen voor een afname van het aantal dieren. Als alle plussen en minnen die deze factoren veroorzaken met elkaar in evenwicht zijn, dan is er sprake van een (al dan niet dynamisch) evenwicht. Wat er aan de ene kant bijkomt, gaat er aan de andere kant weer af. In formule (u weet inmiddels dat ik daar gek op ben):

De populatie op tijdstip $t + 1$ = de populatie op tijdstip t + geboortes + immigranten – sterfte – emigranten

Voor dit onderwerp zoom ik even in op wat er gebeurt als er sprake is van een populatie die een hoge dichtheid kent. De populatie op tijdstip $t+1$ wordt dan bepaald door de populatie op tijdstip t , geboortes, sterfte en emigratie. Oftewel:

De populatie op tijdstip $t + 1$ = de populatie op tijdstip t + geboortes + immigranten – sterfte

Zoals u ziet valt immigratie weg uit de formule. Logisch, want waarom zou je een populatie binnen willen komen als het daar al overvol is? Niet dus! Uit onderzoek weten we inmiddels dat dit inderdaad ook zo is. Bij hoge dichtheden (veel dieren op een oppervlak) vinden er grootschalige verplaatsingen plaats. Dieren trekken bij hoge dichtheden weg uit de populatie. Logisch, want er is geen dier dat, indien het niet wordt beknot in z'n handel en wandel, dat lijdzaam gaat zitten wachten totdat het doodgaat van de honger. Als er niets meer te vreten is gaan ze elders op zoek naar vreten. Een mooi voorbeeld zijn de wilde varkens op de Veluwe die dit gedrag onlangs tot groot verdriet van wegbeheerders, campingshouders en sportveldbeheerders hebben vertoond. Kortom, als je honger hebt ga je op zoek naar eten, en ga je niet wachten tot je doodgaat van de honger.

Eten zoeken kan niet meer

Maar wat gebeurt er nou als je wel honger hebt en je natuurlijke drang om dan ergens anders voedsel te gaan zoeken wordt tegen gehouden door een

fors hekwerk? Dan valt er weinig te migreren, de dichtheid blijft onverkort hoog, en jawel, 'Magere Hein' slaat onverbiddelijk toe. Gevolg is ook dat je door de verplichte migratiestop een hoge dichtheid aan dode dieren krijgt. Helaas wordt dit fenomeen door veel grote terreinbeheerders toegedekt met de mantel der liefde onder het mom dat dit 'natuurlijk' zou zijn. Nogmaals beste lezer, die redenatie is aantoonbaar niet waar.

Want ook al zou iedere wegtrekkend dier ten dode zijn opgeschreven, en het getalsmatig dus zou kloppen, dan nog blijft de bovenomschreven situatie onnatuurlijk vanwege de hoge dichtheden aan levende dieren ten tijde van voedselschaarste en de hoge dichtheid van kadavers na de onvermijdelijke sterfte.

Verwarring! Spontane processen worden natuurlijke processen genoemd

Hoge dichtheden, voedselschaarste, grote sterfte zijn allemaal dingen die een logisch en spontaan gevolg zijn van de keuze voor een fors hekwerk. Het zijn dingen die absoluut niet natuurlijk zijn. Als het hek er niet zou hebben gestaan dan waren de dieren al veel eerder weggetrokken op zoek naar vreten elders. De dichtheid zou lager zijn dan in periodes waarin wel voldoende te vreten is. Hier worden spontane processen dus verwisseld met natuurlijke processen. Spontaan en natuurlijk zijn toch echt twee verschillende dingen. Een ander voorbeeld, als ik u nog onvoldoende heb overtuigd, is: stel je hebt een

prachtig mooi landelijk gebied, met een al even florerende populatie egels. Op een gegeven moment besluit men door het prachtige landelijke gebied een weg aan te leggen op een plek waar egels doortrekken. Het logische en spontane gevolg is dat er heel veel egels de dood zullen vinden op die weg. Hartstikke logisch en spontaan, maar absoluut niet natuurlijk!

Foto: J. Hendriks

En wat heeft dat nu allemaal te maken met de reeën in de verbindingzone tussen de Oostvaardersplassen en de Veluwe? Dat betekent dat de reeën binnen de geplande verbindingzone te maken zullen krijgen met hoge dichtheden van andere grote grazers: edelherten, Konik paarden, heckrunderen en straks – volgens sommigen – misschien ook nog elanden, het wild zwijn en

Foto: J. Hendriks

Foto: P. Borst

wisenten. Al die dieren lopen straks met z'n allen in die afgesloten verbindingzone. We zullen ze zeker niet toestaan om vrijelijk aan de wandel te gaan (wat ik best jammer vindt, maar dit terzijde). Als sociaal gelimiteerd beestje zal het ree daar onvermijdelijk last van krijgen en met als gevolg dat het hoogstwaarschijnlijk verdwijnt uit de verbindingzone. Zoals dat ook is gebeurd in 'dichtbevolkte' gebieden als de Oostvaardersplassen en Dyrehave Jaegerborg in Denemarken.

Ik hoor de kritiek alweer: ja maar, die grote dichtheden aan reeën zijn ook niet natuurlijk en daar maak je je niet druk om! Het antwoord op die kritiek is eenvoudig. Ik zeg ook helemaal niet dat die hoge dichtheden natuurlijk zijn (lees het stuk nog maar eens na). Die 'hoge' dichtheden reeën zijn het gevolg van onze landschappelijke inrichting en de Nederlandse landbouw. Maar dat is de vraag ook niet. De vraag is of het logische en spontane gevolg van een ingerasterde verbindingzone wel natuurlijk is. Mijn antwoord daarop is nee. Wat u straks bij het ree zult zien is een logisch en spontaan gevolg van ons handelen, en heeft niets te maken met een 'natuurlijk proces'.

Ben ik daarmee nu een verwoed tegenstander van die robuuste verbinding. Nee, nog steeds niet. Ik vraag alleen maar om spontane processen niet te verwarren met natuurlijke processen. Dat scheidt namelijk geen eerlijk beeld van onze handelen. Het ree zal het moeilijk krijgen in die verbindingzone en dat is een gevolg van ons menselijk handelen. En of dat erg is, is een heel ander discussie.

Foto: J. Huttinga

Natuurlijk of spontaan?

In de laatste twee uitgaven van Capreolus heb ik gewezen op het belang van samenwerking tussen alle organisaties die zich bezighouden met de uitvoering van het beheer van grofwild in Nederland en dus ook van reeën. Deze organisaties zijn, naast de VHR: de KNJV, VVV (Vereniging Wildbeheer Veluwe) en de NOJG (Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer).

Het initiatief om tot samenwerking te komen is uitgegaan van de VHR

Al jaren wordt er binnen onze vereniging de wens uitgesproken een landelijke reeën-databank op te zetten. Het realiseren daarvan bleek voor de vereniging alléén een brug te ver. Samenwerking met de andere organisaties zal de opzet van een databank doen slagen. Samenwerking is ook nodig voor een eenduidig beeld naar de buitenwacht.

Nu is iedere organisatie gespecialiseerd op een soort of een gebied. Geen één organisatie is een landelijke autoriteit voor grofwild en grofwildbeheer.

Iedere organisatie communiceert nu individueel met het Ministerie van LNV, de Provincie, FBE's en WBE's en jachthouders.

Geloofwaardigheid komt daarmee soms in het geding.

Er moet dus één doelstelling zijn, één visie, voor grofwildbeheer. Anders gaat veel energie en geld verloren. Geen visie heeft nadelige effecten voor grofwildbeheer. Bij gebrek aan één doelstelling kunnen de belangen van de achterban van de verschillende organisaties worden geschaad.

De gezamenlijke doelstellingen zijn:

- Het streven naar duurzaam behoud van grofwildpopulaties in Nederland.
- Het structureel samenwerken op basis van één visie en één doelstelling..
- Het opzetten van één databank voor alle grofwild soorten (edelhert, wild zwijn, damhert en ree) in Nederland. Eén databank geeft een impuls voor een eenduidig beheer van het grofwild.

Voor het opzetten van de databank gaan gesprekken plaatsvinden met het bureau 'Natuurnetwerk'. Dit bureau heeft een goed werkend systeem ontwikkeld voor registratie en monitoring van de noodzakelijke gegevens over fauna, zoals bijvoorbeeld: afschotregistratie en valwildgegevens. Het systeem heeft zijn grote nut al bewezen in de praktijkgebieden, de Veluwe en de Achterhoek van de provincie Gelderland. Ook het door Natuurnetwerk ontwikkelde BOA-registratiesysteem dat naast Gelderland ook al werkt in het Gooi en Utrecht functioneert naar grote

Foto: J. Hendriks

tevredenheid bij de gebruikers: BOA's, wegbeheerders, terreineigenaren en politie.

Samenwerken op basis van één visie

Structurele samenwerking realiseert de gezamenlijke doelstelling. Efficiency staat voorop. Alleen samen kunnen we verantwoord meewerken aan de eisen die de Flora- en faunawet en de faunabeheerplannen aan ons stelt.

Natuurlijk moet iedere organisatie zijn eigen identiteit behouden, Het Reewild is er voor het ree en Het Edelhert voor de herten.

Foto: J. Hendriks

Foto: P. Borst

De droom van baron Van Carspelen

Baron van Carspelen heeft een prachtig bezit: een heerlijk kasteeltje op een prachtig landgoed in een al even prachtige omgeving. Een bezit dat al eeuwen eigendom is van de familie. En Van Carspelen heeft de grote wens om daar, samen met zijn vrouw, tot aan zijn dood te blijven wonen. Op zich geen enkel probleem natuurlijk.

Er is alleen één maar: het kasteeltje staat op de lijst van beschermde Rijksmonumenten. En moet dus, net als het landgoed, zorgvuldig worden beheerd en onderhouden. En dat kost de laatste jaren meer geld dan er aan inkomsten voor het landgoed binnenkomen. En dus werd het tijd om een duurzame exploitatie veilig te stellen door nieuwe economische dragers te zoeken. Inmiddels heeft Van Carspelen belangrijke stappen gezet. Initiatieven genomen. Contracten getekend. En daarmee zijn droom veiliggesteld. In samenwerking met Eelerwoude, een landelijk adviesbureau dat duurzame oplossingen levert aan een mooi en vitaal landelijk gebied. Door concrete plannen te maken. Doordachte adviezen te geven. Problemen te pareren. En tenslotte te realiseren. Zowel op het gebied van ontwikkeling, inrichting als beheer. En volgens de wensen van iedereen die erbij betrokken is. Zodat dromen geen dromen hoeven te blijven, maar werkelijkheid kunnen worden.

www.eelerwoude.nl

Eelerwoude werkt met passie aan een mooi en leefbaar Nederland. Vestigingen in Goor, Oosterwolde (Fr) en Vorstenbosch.

De bundeling van alle kennis en kunde vanuit de vier organisaties zal moeten leiden tot een nieuwe organisatie Grofwildbeheer Nederland. De nieuwe organisatie zal dan optreden namens de vier organisaties daar waar het de uitvoering van het beheer van grofwild betreft. Na enige tijd zal de nieuwe organisatie als autoriteit worden gezien. Tijdens de laatste LB vergaderingen van VHR, KNJV en VVV is groen licht gegeven om de

nieuwe organisatie gestalte te geven. De verwachting is dat de NOJG eveneens de realisatie van de nieuwe organisatie volledig ondersteunt.

VHR-initiatief succesvol

Ik vind dat we elkaar mogen feliciteren met het behaalde resultaat en ook met de daadkracht om de visie in de praktijk te brengen,

aldus tot uitvoering over te gaan. De reeds bekende Leidraad zal bij de uitvoering een rol spelen. Wij en de nieuwe organisatie zullen een dringend beroep doen op iedereen die zich met de uitvoering van beheer bezig houden om zich voor de volle 100% in te zetten.

Marien Greep
Voorzitter

Foto: E. Verwoerd

Als je met pensioen bent, is het in de regel plezierig om contacten te onderhouden met diegene, met wie je vaak jaren samen bent opgetrokken. Hetzelfde geldt voor mij in nog sterkere mate met een aantal deelnemers van de zweethondenlijst, die ik onderhand al zo'n 16 jaar ken. Op onregelmatige tijden laten ze af en toe wat van zich horen om mij e.e.a. te vertellen over hun krijgsverrichtingen. Zo ook Henny Schoor, eigenaresse van een prachtige Hannoveraan.

De hond heeft altijd gelijk

Zo'n zes jaar geleden heb ik zelf de hand gehad in de aanschaf van deze hond. Ze had mij destijds om inlichtingen gevraagd betreffende dit ras en heb haar toen een tip gegeven over de kennel, waar er één verkrijgbaar was. En die lag bepaald niet naast de deur; ze moest er voor naar Hongarije! Ze is toen meteen in de auto gestapt en kwam na afloop haar schitterende aankoop zelfs tonen. De hond is uitgegroeid tot een echte kanjer, zowel qua exterieur als op zweetgebied. Ron van Stijn, de levenspartner van

Henny, is met Friedl – zo heet de hond – wat je noemt één. Twee die elkaar perfect aanvoelen. En intussen hebben zij met hun nazoeke al heel wat reeën op hun naam staan. Maar de derde week van augustus sloeg alles, nl. vijf nazoeke, waarvan vier met succes en één controle nazook! Het verslag van de laatst gevonden en aangereiden bok wil ik u niet onthouden. Moet u zich voorstellen een drukke provinciale weg in het Utrechtse. Het is nog bronstijd en plotsklaps duiken twee stuks

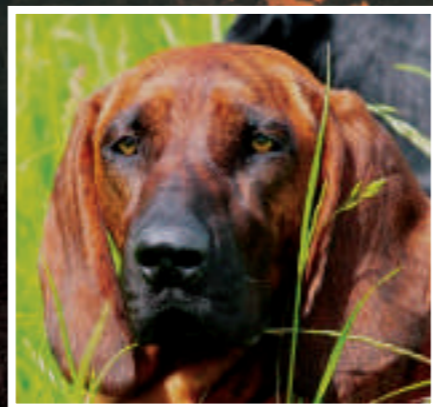

Foto: P. Schneider

Foto: P. Schneider

Door ZESENDER

Moraal van dit verhaal is, geloof de hond nu maar en dat iedere jager, óók de niet ree-wildjager, direct melding maakt van een aanrijding bij de politie, bel 112. De politie zorgt dat er gericht actie wordt ondernomen. Bij elke meldkamer van de politie zijn ze op de hoogte van het werk van de Stichting Zweethonden Nederland. De teams die op de officiële lijst staan zijn gebrevetteerd en hebben ervaring. Daarbij hebben de teams de nodige ontheffingen en aanwijzingen. Voor contact zie de website: www.zweethonden.nl Tot slot hierbij het verslag van Ron van Stijn, zoals ik dat onlangs ontving.

Foto: J. Huttinga

Wildfotografie Andy van Ommeren

- Edelwild
- Zwartwild
- Damwild
- Reewild
- Kleinwild
- Moeflons

Expositie:

Natuurcentrum Veluwe

Groot Ginkelseweg 2, 6718 SL Ede

Businesspark Stein 301, 6181 MC Stein-Elsloo

Tel. 046 - 436 05 34

www.andyvanommeren.nl

reeën op. Ze razen midden op de dag in volle charge dwars over de druk bereiden weg. Een bestuurder van een auto krijgt een van de reeën tegen zich aan. De bestuurder ziet tegelijkertijd een ree links van de weg de maïs in duiken. Door de commotie heeft hij niet in de gaten dat het aangereden ree rechts van de weg verdwijnt. De bestuurder belt de ANWB Wegenwacht, die op haar beurt de aanrijding doorgeeft aan de plaatselijke politie en die geeft het weer door aan de daar verantwoordelijke jachtopzichter. In eerste instantie was deze laatste nog van plan geweest 's nachts nog te gaan nazoeke, wat je natuurlijk nooit moet doen, ook niet met zaklantarens! Enfin, de volgende ochtend kreeg Ron van Stijn de opdracht te gaan nazoeke links van de weg in de maïs alwaar de bestuurder van de auto een ree had zien verdwijnen. Gelukkig dat Friedl op de plaats van de aanrijding deed wat haar neus haar aangaf namelijk rechts van de weg gaan zoeken. De jachtopzichter protesteerde nog, die dacht het beter te weten dan de hond. Ook Ron liet zich gelukkig niet van de wijs brengen en volgde de hond met het uiteindelijke resultaat. Alle hulde voor zowel hond als begeleider!

SUCCESSVOLLE NAZOEK VAN EEN PROFESSIONAL,
DE HANNOVERAAN FRIEDL

Woensdagavond, 13 augustus

22.20 UUR, DE TELEFOON NAAST BED RINKELT,
LAAT MAAR LEKKER RINKELEN, IK SLAAP DOOR...

Donderdagochtend, 14 augustus

07.10 UUR – DE TELEFOON RINKELT.

JACHTOPZICHTERAAN DE LIJN; LIJKT WEL EEN BEETJE
BUITEN ADEM. "JA, IK PROBEERDE GISTEREN TE BEL-
LEN, MAAR ER WERD NIET OPGENOMEN". "MMMM", DAN
IS JOKKEN EEN BEETJE MOEILIJK.

IN KORTE BEWOORDINGEN VOLGDE HET RELAAS: "ER WAS
OP EEN DRUKKE DOORGAANDE WEG EEN REE AANGEREDEN
EN IN VOLLE VAART IN DE MAÏS VERDWENEN." OF IK
METEEN MET FRIEDL EVEN WILDE KOMEN NAZOEKEN.
NATUURLIJK WILDEN WE DAT. EEN DRUKKE WEEK VOOR
FRIEDL, ONZE HANNOVERAANSE ZWEETHOND, DIT WAS
INMIDDELS DE VIJFDE NAZOEK IN ÉÉN WEEK!

TER PLEKKE AANGEKOMEN ONZE AUTO VEILIG IN DE
BERM GEPARKEERD EN FRIEDL, KORT AAN DE LIJN,
NAAR DE PLEK VAN DE AANRIJDING GEVOERD.

AUTOSPLINTERS GETUIGDEN NOG VAN HET ONGEVAL. DE
ZEER UITGESTREKTE MAÏSVELDEN AAN DE LINKER KANT
VAN DE WEG WAREN DE PLEK WAAR HET REE WAS VERD-
WENEN VOLGENS DE BESTUURDER EN DE JACHTOPZICHTER.
WE CONCENTREERDEN ONS OP DIE PLEK, MAAR FRIEDL
HAD HET HEEL ANDERS IN HAAR BOL. ZIJ WILDE MAAR
ÉÉN DING, DE SUPER DRUKKE WEG OVERSTEKEN!

JE MOET VERTROUWEN IN JE HOND HEBBEN, DE HOND IS
DE PROFESSIONAL. GOED OPLETTEN EN VOORZICHTIG DE
DRUKKE WEG OVERSTEKEN. AAN DE OVERZIJDE VAN DE
WEG, AAN DE SLOOTKANT, TOONDE FRIEDL HÉÉL VEEL
AANDACHT VOOR EEN STUK GRAS EN SPRONG DAARNA
BEHENDIG OVER DE SLOOT. NU WERKTE ZE SOEPEL AAN
DE LANGE LIJN EN LIEP IN VLOTTE VAART LANGS DE
SLOOT. EVEN SPEELDE DOOR MIJN HOOFD DAT ZE MIS-
SCHIEN OP EEN "GEZONDE VOET" AAN HET ZOEKEN WAS.
TOCH NIET, HAAR STAART WAS ZO RUSTIG, ZE WERKTE
ZO SUPER GECONCENTREERD EN LIEP IN VLOTTE STAP,
NEUS STRAK AAN DE GROND OVER HET HOBBELIGE WEI-
LAND. NA CA. 400 METER NADERDEN WE EEN KRUISING
VAN SLOTEN EN ONDERIN HET WATER LAG DE REEBOK
DOOD MET EEN GEBROKEN ACHTERPOOT EN DIVERSE VER-
WONDINGEN. CONCLUSIE: FRIEDL HAD TOCH GELIJK, DE
HOND HEEFT ALTIJD GELIJK!

WAT WAS ER NU GEBEURD: DE REEBOK HAD WAARSCHIJN-
LIJK AMOUREUZE GEVOELENS EN EEN LEUKE REEGEIT
OPGESCHARRELD WAAR HIJ MEE AAN HET SPELEN WAS EN
BEIDEN BELANDDEN DAARBIJ OP DE DRUKKE VERKEERS-
WEG. DE REEBOK WERD AANGEREDEN, DE GEIT SPRONG
IN DE MAÏS EN DIT WERD DOOR DE BESTUURDER VAN DE
AUTO NOG NET UIT ZIJN OOGHOEKEN WAARGENOMEN. DAT
DE BOK RONDTOLDE OVER DE DRUKKE WEG EN DE ANDERE
KANT IN DE BERM BELANDDE HEEFT HIJ NOOIT GEZIEN.
Dus: **VERTROUW ALTIJD OP DE NEUS VAN JE HOND EN
NIET OP DE VERHALEN VAN OMSTANDERS.**

RON VAN STIJN

Wie kan nu beter vertellen hoe je het goddelijke reevlees moet bereiden en hoe je het moet presenteren dan Peter Klosse van de Echoput in Hoog Soeren? Juist alleen Peter Klosse, de enige smaakprofessor van Nederland. Aan de universiteit van Maastricht promoveerde hij op het thema 'Smaak is te classificeren' (met een voorstel tot classificatie van smaak).

Het ree is een elegant dier en dat is zijn vlees ook. Verfijnd van structuur. Hoe groter het dier hoe grover de vezelstructuur van het vlees. Hoe groter hoe stugger en dat komt door de grotere hoeveelheid eiwitten.

PETER KLOSSE: *'Ree is het meest delicate wild en dat moet je dan ook zo behandelen'*

Klein maar fijn dus. Het vlees is mild. Iedereen die van wild houdt, zet ree bijna altijd nummer één op de lijst van meest geliefde vleessoorten. Ree heeft het imago een hoog culinair genot te vertegenwoordigen. Reewildbeheerders zullen dat zeker beamen. Ree eten is dus emotie.

Emotie bepaalt in hoofdmoot de smaak, ook van ree. Wanneer eet je het, met wat eet je het, hoe is je stemming, in welke ambiance zit je en met wie nuttig je de maaltijd. Uiteraard en zie dat maar als voorwaarde moet het mooie stukje ree goed zijn klaar gemaakt. Een beetje zout en peper zijn alle kruiden die het nodig heeft. Marineren is wat Klosse betreft uit den boze, je verpest er mee de eerlijke delicatesse van het vlees. Marineren was van oudsher een methode om vlees langer houdbaar te maken, maar ook de methode om de 'vieze' smaak van adellijk vlees weg te werken, ontstaan door veel te lang laten besterven op de verkeerde temperatuur of door weid geschoten dieren. Nooit marineren dus! Een eerlijk stuk wild, netjes geschoten en maximaal een week afgehangen, op de juiste temperatuur, is de basis voor een mooi wildmenu.

"De rug braad je in boter, sukade van de schouder en nek kun je braiseren (langzaam garen stoven/sudder). Een achterbout bijvoorbeeld is heel mooi te bereiden volgens het principe van slow cooking. Dus op een lage temperatuur heel rustig garen en daarna pas heel kort bruin braden. Of omgekeerd. Het vlees blijft dan zó sappig. Wij zijn ook een groot voorstander van het braden in het bot, dus bijvoorbeeld de complete achterbout klaar maken en dan uitsnijden. Met de rug hetzelfde verhaal. Het vlees braad je maar aan één kant, van binnen blijft het mooi rosé en de sappen bewaard. Smullen is het".

Reevlees moet zo neutraal mogelijk blijven, dat is in de keuken van de Echoput ook altijd het uitgangspunt. Eenvoud siert het ree. De eenvoud is edel en mooi, daar moet je niet mee rommelen. Je moet de eerlijkheid van het ree op het bord brengen. "Zo heeft onze Lieve Heer het bedoeld", zegt Peter Klosse.

Ree is heerlijk wild. In het restaurant presenteren we het als zomerwild, in de herfst en winter als mooi wild van die maanden. De receptuur is dan ook altijd aan die perioden aangepast. Met de garnituur naast de biefstuk of het schouderstuk is het niet anders. Groenten en sauzen worden aangepast aan de periode en aan het vlees. De rugfilet, bout of schouderstuk stellen eigen eisen. De traditionele rode kool is prima bij het schouderstuk en in de winterperiode. In de zomerperiode past dat niet. De smaakbeleving in de verschillende perioden is anders. Het ree is

elegant en aristocratisch. Het garnituur zie ik ondersteunend werken met een bepaalde subtiliteit. Courgette, peultjes en doperwten bijvoorbeeld. Lompe groenten doen afbreuk aan de elegantie van het ree. Afbreuk geeft direct een negatief resultaat op de smaakbeleving. Je proeft met meer dan alleen de smaakpapillen. Alle zintuigen zijn betrokken bij het eetproces.

Preiselbieren en vossenbessen. Je hebt van die mensen die zeggen dat het bij ree hoort. Oma's recept ofzo. Ik zeg, weg er mee. Niet gebruiken.

"Ik kies voor een beest dat in de natuur heeft geleefd"

Het levert geen enkele toegevoegde waarde aan het vlees van het ree. Zeker niet aan de rugpartij en de biefstukken van de bout. Het zuur is te overheersend en zet bovendien de combinatie met wijn onder druk.

Gezondheidsgoeroe's zijn er veel. Vanuit hun professie zeggen ze ware dingen. Of de zienswijze van de heren en dames altijd de smaak ten goede komt, is discutabel. Je moet vlees in olie bakken dat is gezond. Boter is vet en dus ongezonder? Voor de smaak van vlees en dus ook reevlees is boter het beste. Belangrijk is wat je wilt. Bijvoorbeeld het vlees op een hoog vuur aanbraden, dan kun je het beste een olie gebruiken.

Met olie is een veel hogere braadtemperatuur te bereiken dan met boter. Boter, de eiwitten, verbranden bij 120 graden al en dan geeft het een bittere smaak aan het vlees af. Dat wil je niet. Dus is olie de uitkomst. Olijfolie heeft min of meer hetzelfde probleem. De aromatische eigenschappen verbranden, de olie geeft dus geen enkele toegevoegde waarde aan de smaak van het vlees. Aanbraden in olie. Na afkoeling van het vlees kun je voor het serveren de biefstuk nog even kort braden in de boter. Heerlijk! Is boter echt niet goed voor je, gebruik dan maïs- of zonnebloemolie.

Proeven doe je net zo goed met je ogen

De presentatie heeft net zo goed iets met smaak te maken als het stukje ree op zich. Is garnituur slordig op het bord gegooid en is het veel te veel, ligt een stukje rug in een saus te zwemmen, dan heeft dat een negatieve invloed op de smaak. Met de ogen proef je net zo goed als met je smaakpapillen. Zeg nou zelf, met een onbeschofte kelner in een restaurant verdwijnt subiet de lekkere trek. Zonder liefde en passie is niets lekker. In het restaurant niet, thuis niet.

Peter Klosse en zijn Echoput

Nabij Apeldoorn ligt Hoog Soeren, ingeklemd tussen de noord- en zuidbaan van het Kroondomein. Een gehucht met een jachttraditie met grofwild: reeën, herten, wilde zwijnen en goede spijs. Het dorpje is uitgegroeid tot de goudkust van Apeldoorn met een fantastisch gelegen golfbaan, een heerlijk pannenkoekenhuis en heel mooie restaurants. Eén daarvan is het bekende restaurant van Peter Klosse, de Echoput. Bekend van het jaarlijkse wilddiner, bekend van de wild-academie, bekend van het specialisme in de bereiding van wild.

En het ree valt wat de Echoput betreft nog steeds onder wild, mooi in de vrije natuur levend wild, puur, elegant en adellijk. Het is alsof de natuur op je bord ligt. Ook de vele kookboeken van Peter Klosse liggen in menig keukens van de hobbykok. En 'last but not least' heeft Klosse de wetenschap verrast met een proefschrift over zijn systeem voor smaakclassificatie (een systeem om smaak te objectiveren). Wat oudere mensen kennen de Echoput nog van het schoolreisje. Een versnapering en een chocomel en even schreeuwen: 'Hoe heet de koning van Wezel' in de 56 meter diepe waterput. Op last van de eerste koning van Nederland, Lodewijk Napoleon, is hij begraven voor de watervoorziening voor de paarden van zijn leger. De put is er nog steeds, de schoolreisjes niet meer. De Echoput is veranderd. Jaap Klosse, de vader van Peter, begon als de uitbater van een goed wegrestaurant. De Amersfoortseweg was voordat de A1 werd aangelegd de hoofdverbinding van Amersfoort naar het oosten van het land. Druk dus. De Echoput ontwikkelde zich onder de horecamaan pur sang Jaap Klosse tot een gerenommeerd restaurant met een Michelinster vanaf 1967. Jaap stond dan wel niet achter de kachel, maar hij was wel de drijvende kracht achter de culinaire opstanding van het oude wegrestaurant. Jaap haalde zijn poeliersdiploma. Dat gaf het recht om zelf wild te slachten. Wild was immers rijk voorhanden bij de burens, kroondomein Het Loo. In het jachtseizoen werden de reeën, herten en wilde zwijnen heel kort na het schot, zeg maar nog warm, bij de achtergang van de Echoput afgeleverd. Eigenaar Jaap Klosse, de poelier, zag elk binnenkomend stuk wild. Alle herten, kalveren en zwijnen gingen door zijn handen. Mooier en verser vlees kun je niet krijgen, vanuit de natuur zo op je bord. 'Waarom moet ik een reerug marineren, de tournedos van de koe marineren we toch ook niet'. Deze eerlijke vraag van Jaap Klosse was het initiatief voor een nieuwe manier van koken met wild. Hierbij ging het niet om het verzinnen van een aantal nieuwe gerechten, nee het ging om een zaak van een veel grotere orde, de visie op wildbereiding in het algemeen. Met alle tradities hoe wild werd klaar gemaakt, werd afgerekend. Nieuw, verfrissend en heel baanbrekend. Jaap Klosse als drijvende kracht, Robert Kranenburg en souschef Theus de Kok als innoverende chefs stonden achter het nieuwe concept. Wild werd het imago van de Echoput.

Peter Klosse heeft de Echoput van zijn vader overgenomen en verder uitgebouwd tot een sterrenrestaurant (hij staat er weer aan te komen) met

hotelfaciliteiten. Niet zomaar een hotel, nee een heus vijf sterren hotel. Overname van de zaak was voor Peter Klosse geen uitgemaakte zaak. Integendeel. Horeca was niets voor de jonge Klosse. Hij had net zo goed in 'het beton' terecht kunnen komen, zeker na de brede opleiding aan Nijenrode, instituut voor bedrijfskunde. Hij studeerde verder en haalde in Delft zijn doctoraal bedrijfskunde. Al met al een opleiding die niet direct toegesneden is voor een bloeiende carrière in de horeca. Na zijn doctoraal ging hij dan ook werken bij een onderwijsinstelling. Lesgeven hoorde ook bij die baan. Leuk, maar eentonig. Het idee dit werk elke dag te moeten doen benauwde wel. 'Dit gaat niet mijn wereld worden', zei Peter Klosse. En dat werd het ook niet.

U kent het misschien wel, het oude strenge portret van opa/vader boven de schoorsteenmantel. Die blik die zegt jouw toekomst ligt in het familiebedrijf. Daarbij de mater familias die zegt dat het eigen bedrijf organiseren net zulk mooi werk is als bedrijven organiseren bij een ander, betekende een ommekeer. Peter Klosse werd horecaman, hij nam de zaak over.

De aard van Peter Klosse heeft niets met consolidatie te maken. 'Ondernemerschap en -lust en creatieve ideeën verrijken een mens zijn leven toch'. De goede naam van de Echoput werd verder uitgebouwd. Wild was culinair gezien op de kaart van Nederland gezet. Klosse kwam samen met zijn chef Theus de Kok met het eerste mooie wildkookboek (Wildgerechten, de vier seizoenen van De Echoput, 1995). Fantastische gerechten die menig 'keukenprins' thuis heeft uitgeprobeerd. Zo inspireerde Peter, net als zijn vader, de keukenbrigade van de Echoput. Mooie gerechten, evenwichtig samengesteld, verrassende combinaties en de juiste wijn erbij, dat is gastronomie. Dat is smaakbeleving. Precies, de emotie van smaakbeleving. Door een samenwerking met wetenschapper Bob Cramwinkel, directeur van het Centrum voor smaakonderzoek te Wageningen, is Peter Klosse zich gaan toeleggen op het begrip smaak. De samenwerking betrof een grootschalig wijnonderzoek om begrippen te ontwikkelen waarmee men wijnen van elkaar zou kunnen onderscheiden. Ook op wijn-spijs vraagstukken ging hij zich toeleggen. Het was een materie die nog niet echt leefde in Nederland. Alles wat je op dat gebied deed was innovatie. Voor Peter Klosse een 'drive'.

Aankondiging

In het volgende nummer van Capreolus worden een tweetal mooie gerechten met ree gepubliceerd. Een voorgerecht voor uw Kerstdiner, een heerlijke salade waarin reerugfilet is verwerkt. En een verrassend hoofdgerecht van reebout en sucade. Twee verschillende delen van het ree fantastisch gecombineerd in één gerecht.

Geachte lezer wat u alvast moet doen is voor de Kerst een reerug, een hele bout en een groot stuk sucade reserveren. Op de receptuur van Johan-Christiaan Reker, chef-kok van de Echoput moet u nog even wachten.

In 1991 richtte hij al de Academie voor Gastronomie op. Leer jezelf en collega's de kunst van de wijn/spijs combinaties en leer ze het ideale gastheerschap. Kortom leer ze met het mooie maar oh zo lastige fenomeen smaak om te gaan.

Via de smaakwetenschapper Cramwinkel kwam Klosse in contact met de universiteit van Maastricht. Zo rijpte het idee het fenomeen smaak wetenschappelijk te verklaren. Wat is nu smaak en hoe kun je het kwantificeren. Hoe kun je het objectiveren en kun je er een classificatie voor ontwikkelen. Met zijn proefschrift 'The concept of flavors styles to classify flavors' heeft Klosse de traditionele wetenschap op scherp gezet. Het zou zo maar kunnen dat door het baanbrekende werk van Peter Klosse de horeca van Nederland een stuk beter is geworden. Zijn ontwikkelde smaakclassificatie heeft voor menig chef, maître en sommelier richting aan de carrière gegeven.

Meer studie naar 'waarom vinden wij dingen lekker'

In 2004 promoveerde Klosse aan de universiteit van Maastricht met het eerder genoemde proefschrift over zijn systeem voor smaakclassificatie (The concept of Flavor Styles to classify flavors). Zoals dat zo vaak gaat in wetenschapsland wordt vernieuwing niet altijd direct omarmd. Een empirisch model onderzoeken en daar dan ook nog conclusies aan durven verbinden, ging de traditionele (oubollige) wetenschapper te ver. De wetenschap keert zich dan van je af. Dat is soms de tol die je moet betalen voor baanbrekend werk. Maar hoe kan het tij keren? Binnen afzienbare tijd heeft de universiteit van Wageningen een heuse Masters studie op het gebied van gastronomie, als een specialisatie van Food Science. Mooi dat studenten zich straks kunnen buigen over vraagstukken als 'waarom vinden wij dingen lekker'. "Wageningen heeft mijn proefschrift omarmd, misschien dat ik nog eens het hoogleraarschap bekleed. Bij alles wat ik tot nu toe heb gedaan past dat wel".

DE NIEUWE EL 42

HET BESTE VAN SWAROVSKI OPTIK

De revolutionaire SWAROVISION TECHNOLOGIE maakt bij de nieuwe EL 42 een voor verrekijkers tot op heden ongeëvenaarde beeldkwaliteit mogelijk – ook bij slechte lichtomstandigheden.

De combinatie van Field Flatteners lenzen, HD-optiek, geoptimaliseerde coating en grote oogafstand zorgt voor maximale scherpste tot aan de rand, briljante kleuren en 100% groothoek-gezichtsveld, ook voor brildraggers.

NIEUW SCHERPSTELMECHANISME
snel, precies, betrouwbaar

Met nieuwe
SWAROVISION
technologie

UNIEKE OPEN GREEP VAN DE EL
met ongeëvenaarde functionaliteit

Bezoek onze Roadshow en beleef zelf de nieuwe verrekijkers van SWAROVSKI OPTIK:
12 SEPTEMBER
Natuurpark Lelystad – Paviljoen „de Waterlely“
Vlotgrasweg, 1
NL-8219 PP Lelystad
van 10.00–16.00 uur
Gelieve ons uw gratis deelname te bevestigen.

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI OPTIK BENELUX
Verwelkomingsstraat 17, B-1070 Brussel
Tel. 0800/022 19 63, Fax 0800/022 13 93 (Nederlandse nummers)
info@swarovskioptik.be

SWAROVSKI
OPTIK

HEMKER

BEKKING

KOOPWEEKEND

ZATERDAG 18 OKTOBER 10.00 - 17.00 UUR

ZONDAG 19 OKTOBER 11.00 - 16.30 UUR

ZONDAG 19 OKTOBER

DIT KOOPWEEKEND IS BIJ H&B DE START VAN EEN NIEUW (JACHT-)SEIZOEN!

Met de grootste collectie **JACHTKLEDING** bieden wij u een optimale keuze en een goede vergelijkingsmogelijkheid. Topkwaliteit van vooraanstaande merken kunt u bij ons passen, vergelijken en combineren. Onze merken staan ook nog eens bekend om hun prijs en kwaliteit in combinatie met service en garantie. Ook voor **LAARZEN** en **SCHOENEN** is dit koopweekend dé gelegenheid om te passen en te vergelijken. Kom naar **TWELLO** of **BEEK en DONK**, of naar het nieuwe, grote filiaal in **STEENWIJK** of de totaal vernieuwde winkel in **LEIMUIDEN** om samen met onze praktijkgerichte en vakkundige medewerkers een uitstekende keuze te maken.

WAARDEBON 12,50

Bij besteding vanaf 100 euro tijdens het koopweekend krijgt u bij inlevering van deze coupon een cadeaubon t.w.v. **12,50** gratis bij uw aankoop. Leuk om een vriend of medejager mee te verrassen. Of uzelf natuurlijk...

Naam: .....

e-Mail adres: .....

Maximaal één ingevulde bon per klant en uitsluitend geldig op 18 en 19 oktober 2008.

Foto: A. van Ommeren

Foto: J. Huttinga

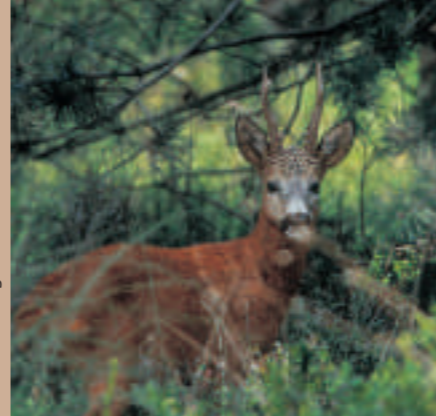
Foto: H. Osinga

Foto: J. Huttinga

Foto: J. Huttinga

Regio Achterhoek

Pilot digitale registratie

In 2007 heeft de regio VHR Achterhoek besloten om met de WBE's in hun werkgebied gebruik te gaan maken van de digitale registratie ten behoeve van het reeënbeheer aldaar. Zij maken gebruik van het systeem van Natuurnetwerk, dat ook op de Veluwe wordt gebruikt. Nu, na het seizoen 2007/2008, blijkt het systeem perfect te functioneren. Ook de Gebruikerstoestemmingen worden digitaal aangeleverd. Van groot belang is het goede contact tussen de regio VHR en alle WBE's. Tijdens diverse discussie avonden met WBE-besturen worden alle problemen doorgesproken. Ook is in de regio VHR Achterhoek de Valwildregistratie in samenwerking met de politie goed van de grond gekomen. De regio VHR Achterhoek heeft zich gepresenteerd op de jaarlijks georganiseerde beheertentoonstelling en de jaarlijkse Castle Fair te Vorden.

Regio Utrecht, Noord- en Zuid-Holland

Het regio bestuur VHR heeft in 2007 in de provincie Utrecht de Stichting Valwild opgericht. In 2007 zijn meer dan 200 doodgereden reeën door medewerkers van de stichting opgeruimd. Op dit moment zijn ze bezig in de Gooi- en Vechtstreek ook een valwild netwerk op te zetten. Dankzij de medewerking van de politie Gooi- en Vechtstreek en de inzet van enkele personen zijn het eerste half jaar al 30 reeën gemeld en van de weg gehaald.

Op 6 en 13 oktober organiseert de regio VHR Utrecht, Noord-, en Zuid-Holland weer een cursus reewildbeheer. Gegevens vindt u op de website www.reewild.nl U kunt ook direct contact opnemen met de heer K.Pater, k.pater@hetnet.nl

Regio Zeeland, Zuid-Hollandse eilanden

Op 1 september was een regio vergadering uitgeschreven waar het nieuwe bestuur gekozen moest worden.

Regio Limburg

De regio VHR Limburg is bezig een eigen website op te zetten die gelinkt is naar de website van onze vereniging, www.reewild.nl

Regio Overijssel-Flevoland

Op 16 en 17 februari heeft de regio weer haar jaarlijkse beheertentoonstelling georganiseerd 1202 geweien worden tentoongesteld.

Op 8 en 9 september verleenden zij hun medewerking aan het scholenproject Tolplas. Diverse andere verenigingen verleenden ook hun medewerking aan dit project waar veel kinderen op zijn af gekomen.

Begin maart 2009 wordt weer een nieuwe reewildcursus georganiseerd. Geïnteresseerden kunnen zich opgeven bij, jschoonderbeek@home.nl.

TWELLO Nijverheidsstr. 5 Tel. 0571 276552
LEIMUIDEN Tuinderij 15-a Tel. 0172 506593
BEEK en DONK Brouwersstr. 25-a Tel. 0492 553460
STEENWIJK Woldmeentherand 11 Tel. 0521 521430

OPENINGSTIJDEN Di. t/m Vr. 10:00-18:00 uur Za. 10:00-17:00 uur
INTERNET www.hemker-bekking.nl Mail: info@hemker-bekking.nl

Europa ligt halverwege de evenaar en de Noordpool in de gematigde zone. De drie belangrijkste klimaatgebieden in Europa zijn:

1. Gematigd zeeklimaat (in west en centraal Europa) met zachte winter en frisse zomers. De jaarschommelingen van de temperatuur zijn klein. De rijke neerslag is regelmatig verdeeld over het hele jaar.
2. Landklimaat (vooral in noord en oost Europa) met grotere temperatuurschommelingen, strenge winters en warme zomers. De neerslag is beduidend minder maar wel regelmatig verdeeld over het hele jaar.
3. Gematigd mediterraan klimaat (vooral in zuid Europa) met het droge zomers en vochtige zacht winters. De neerslag valt vooral in en rond de winterperiode.

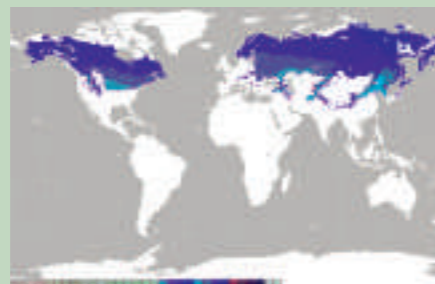
Gematigd zeeklimaat en mediterraan klimaat

Europa heeft veel berggebieden, waaronder de Pyreneeën, de Alpen, de Karpaten, de Balkan en een deel van de Kaukasus. Tussen het bergachtige Scandinavische schiereiland in het noorden en de Alpen in het zuiden ligt het midden Europese hoogland dat door de grote Europese vlakte wordt omringd. Deze, uit zeer vruchtbare gronden bestaande, vlakte strekt zich uit van de Atlantische kust van Frankrijk in het zuidwesten tot aan de Oeral in het noordoosten. Met name in het oostelijk deel is de rijkdom aan flora en fauna (Europese) nog goed te zien. De uitgestrekte steppen, bossen, meren en toendragebieden van dit grote gebied staan daar borg voor.

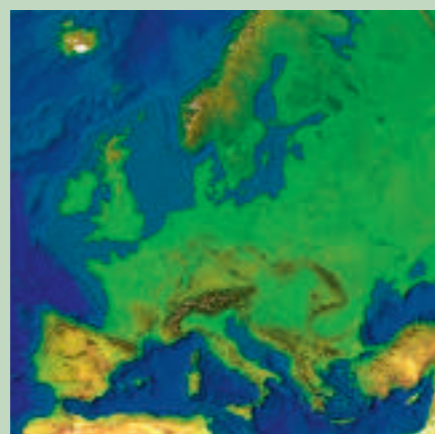
Reeën als indicator

Het ree is in Europa de meest voorkomende hertensoort. Het dier komt voor in bijna geheel Europa, met uitzondering van IJsland, delen van Groot Brittannië, Portugal, Griekenland, en Noord Scandinavië. Het benuttinggebied van het ree is vanaf de kust van de Europese vlakte tot aan de boomgrens van de Europese bergketens.

Vanaf ongeveer de Oeral loopt het verspreidingsgebied van het ree in de landklimaatzone door tot aan de Japanse zee. Het verspreidingsgebied van het ree loopt zoals te zien is in de afbeeldingen grotendeels gelijk aan de klimaatzone van de breedtegraad op het con-

Landklimaat

Bergketens, hoogland en Europese vlakte

continent Eurazië. De reeën ten westen van de Oeral behoren tot de soort *Capreolus capreolus*, het Europese ree. De reeën ten oosten van de Oeral behoren tot de soort *Capreolus pygargus*, het Siberische ree.

Het natuurlijk verspreidingsgebied van het ree is sinds de beschrijving van Linnaeus in 1758 niet veel veranderd. Verder naar het oosten lukt niet. Reeën kunnen uitstekend zwemmen maar ze hebben toch moeite om de Oceaan over te zwemmen. Groot Brittannië is toegevoegd aan het verspreidingsgebied door herintroductie. Noordelijker en zuidelijker dan de aangegeven grens is klimatologisch en bodemkundig ongeschikt gebied voor reeën.

Als het maar met mate is

Het mooie van ons ree is dat het diertje zich al eeuwen lang in de evolutie staande houdt. Het ree noch zijn verspreidingsgebied is daarbij wezenlijk veranderd. Dit geldt voor het dichtbevolkte West-Europa, maar ook voor de schaars bevolkte gebieden van Oost-Europa en de nauwelijks bevolkte gebieden in Siberië. Het ree heeft blijkbaar een ideale strategie om in diverse situaties te kunnen leven. Of het nu gaat om gebieden waar grote grazers leven, gebieden waar mensen leven of gebieden waar predatoren leven, het ree kan er mee leven als het maar met mate is.

Verspreidingsgebied ree, naar Linnaeus 1758

voor kwaliteit van Natuur & Ruimte

Als de dood voor extremen

Waar een ree een hekel aan heeft, zijn extremen. Langdurige koude en droogteperiodes vindt het ree maar niks. Hij heeft als snoeier met een uitgekiend spijsverteringsapparaat jaarrond hoogwaardig voedsel nodig, met pieken in april en oktober. Vruchtbaar vochtig groen land is dan ook zijn thuis.

Hoog productieve gronden in een gematigd klimaat waar zowel vroeg als laat in het jaar nog iets fatsoenlijks te eten is, heeft de voorkeur voor reeën. Enorme populaties grazers (weer zo'n extreme situatie) heeft het ree ook een hekel aan.

Zij maken het voor het ree onmogelijk om jaarrond kwalitatief hoogwaardig voedsel te kunnen vinden en ze vernietigen zijn schuilplaatsen waar het beschutting vindt en zich kan verstoppen voor zijn vijanden. Het ontbreken van predatoren als bijvoorbeeld wolf, lynx en arend (ook zo'n extreme situatie) is voor het ree ook maar niets. Met al je soortgenoten op een kluitje daar ontstaat als territoriaal diertje stress van en niet een klein beetje ook. Met de aanwas die het ree kan produceren is het juist de bedoeling dat er zo nu en dan wel een reetje in de maag van een predator verdwijnt.

Kortom het ree houdt van een natuurlijke situatie in een gematigde zone. Of het nu gaat om temperatuurverschil, neerslag, plantengroei, predatie of concurrentie, het ree heeft het allemaal nodig. Maar wel met mate.

De mens is in zijn gedrag veel extremer dan het ree

Wij mensen hebben wat nare trekjes op z'n tijd. We zijn wat extremer dan reeën en dat is voor deze dieren niet goed. Het is niet goed dat we steeds een stukje meer van hun leefgebied afknabbelen door intensivering. Ik noem het bewust intensivering omdat intensivering leidt tot extremen. Gebied waar mensen leven daar kan het ree ook leven, zelfs in uw achtertuin. Als echter de functie wonen en werken te intensief (extreem) wordt dan is er voor het ree geen ruimte meer. Gebied waar grazers leven daar kan het ree ook leven, zelfs met wisenten, edelherten, damherten en moeflons en schotse hooglanders samen. Maar als de dichtheden van deze grazers onnatuurlijk hoog (extreem) worden dan is er voor het ree geen ruimte meer.

Gebied waar predatoren leven daar kan het ree ook leven, zelfs in combinatie met wilde zwijnen gaat het goed. Zijn de dichtheden van deze predatoren onnatuurlijk hoog of laag (extremen) dan is er voor het ree net als bij de andere extreme situaties geen ruimte meer.

Onze natuur vergelijken met de natuur van midden Afrika is volstreekte nonsens

De indicator voor natuur

Het ree is eigenlijk een goede indicator voor natuur op onze breedtegraad, gerekend vanaf de laatste keer landijs op ons continent. Een periode met veel dynamiek van beperkte

omvang (een overstroming, een strenge winter, een storm, een droge zomer, een brand, enz.). Op onze breedtegraad komt het ree over

Foto: J. Huttinga

het algemeen voor in natuurlijke dichtheden en een natuurlijke verspreiding. Voor extremen is in het Europees leefgebied van het ree geen plaats, dat is onnatuurlijk en meer iets voor andere breedtegraden (aride, semi-aride, ijs, en poolklimaten). Vergelijken maken met andere breedtegraden waar extremen veel meer aan de orde zijn, onder het mom van dat is natuur, dat mag in een weldenkend en welvarend land als het onze eigenlijk niet meer gebeuren. Maxima zou zeggen: "dat is een beetje dom".

Wat mij betreft is het dus zaak voor Nederland het ree als soort eindelijk eens te geven waar het recht op heeft: ree als gidssoort voor kwaliteit van Natuur & Ruimte in juiste mate!

Foto: J. Hendriks

Foto: P. Langendijk

Foto: J. Hendriks

Foto: J. Hendriks

Foto: J. Hendriks

Wild und Hund 9/2008

Bejagingsfilosofie

Joachim Algermissen knuppelt in het hoenderhok. Omdat het ree ook in Duitsland overvloedig voorkomt, wordt dat niet overal met vreugde begroet. Vooral niet indien vreet- en veegschade optreedt. In een plan dat voor Hildesheim is opgesteld wordt niet meer zozeer met het individu, maar meer met de populatie in het algemeen rekening gehouden. Voor die tijd schoot men voornamelijk jonge reeën van twee of drie jaar en daaronder veel bokken. Het aantal verkeersongevallen door jaarlingen was hoog.

Na het verkrijgen van enig inzicht in de bestaande populatie werd vanaf 1990 een plan opgesteld dat voor bijna 100.000 hectare zou gaan gelden. Zelfs eigenwijze particuliere jagers zouden zich aan het plan moeten houden. Het afschot werd op twee leeftijdsgroepen geconcentreerd: jong en volwassen. Van jong zou 60% moeten worden afgeschoten. De geslachtsverhouding en de leeftijdsopbouw zouden verbeterd moeten worden, hetgeen inhield dat er 20% meer geit- en geitkalveren op het tableau moest komen dan mannelijk. Nu, nadat de plannen 17 jaar zijn doorgevoerd, blijkt dat de totale stand wel gestegen is, maar dat ongeveer 60% afschot uit de jonge dieren gehaald wordt. Om dat te bereiken is voor het smalree en de jaarling de jacht open vanaf 20 april. Het afschot van jaar-

lingen na die tijd heeft het voordeel dat de territoriumdwang zich niet zo manifesteert en dat de rust onder de populatie toeneemt omdat de plaatsbok zich minder dominant behoeft op te stellen. Men constateerde dan ook dat de verkeersongelukken door jaarlingen terugliep van 30 naar 18%. De gehele populatie voer daar wel bij, zo te lezen werd het conditieproduct hoger en er werden meer geiten gezien met twee en ook zelfs weer met drie kalveren. Duidelijk is ook dat de omvang van de totale populatie ondanks alle berekeningen nog steeds wordt onderschat en dat het afschot onder de geschatte aanwas blijft.

Deer voorjaar 2008

Een onderzoek naar de plaatsing van het schot en de eventuele nazoek

Ruim 100 jagers deden vanaf 2004 mee aan dit Engelse onderzoek en er kwamen terugmeldingen over in totaal 2.539 dieren (muntjaks, herten, reeën, dammen en sika's). De meeste schoten waren in het bos en derhalve was de afstand gemiddeld tussen de 40 en 100 meter, veel verder kan ook bijna niet in het bos.

Opvallend was dat 34% van de schoten staand genomen werd. Al stond dat er niet duidelijk bij, aan te nemen valt dat dit dan met een schietstok of aangestoken geweest zal zijn. Verder in een zittende, liggende en

knielende houding, maar ook vanaf hoogzitten, in welke vorm dan ook.

De onderzoekers vonden het opvallend dat 88% van de schoten direct dodelijk was, zij het dat dieren soms nog wel een aantal meters weg konden komen.

Niet te verklaren is waarom in 2% der gevallen werd aangegeven dat wel getroffen, maar het dier niet kon worden gevonden en 5% zou helemaal mis geweest zijn. Dat laatste is moeilijk te verifiëren, zonder 'Blue Star' (www.bluestar-hunting.com) zie je een enkel zweetdruppeltje gemakkelijk over het hoofd en je kunt dientengevolge 'gemist' vermelden terwijl het misschien toch een schot zonder veel zweetverlies had kunnen zijn.

Een moeilijkheid bij dit soort onderzoeken is de anonimiteit. Zijn er echt slechte schutters, dan doen ze niet mee, een verondersteld gemist dier zal vanwege het eigen gemiddelde wellicht ook niet altijd opgegeven worden. Spijtig is dat er geen kaliberonderzoek gedaan is, daar kunnen ook opzienbarende feiten uit naar voren komen! Hoe dan ook, hier volgt het overzicht: Schiethouding: Liggend 33%, hoogzit of vanaf de auto 18%, staand 34%, zittend, knielend of gehurkt 15%. Richtpunt: Kop 7%, direct onder de kop 11% (trofee!), laag nek 8%, blad 74%. Resultaat: Geraakt en niet binnen 2%, hartstikke mis 5%, wel geraakt en vangschot(en) 5%, één schot en min of meer ter plaatse 88%. Soorten: Muntjak 7%, edelhert 14%, sika 18%, damhert 8%, ree 53%. Hond beschikbaar: In 72% afschot geen hond, in 28% wel een hond aanwezig.

Wild und Hund 13 en 15/2008

De in populariteit toenemende volkoperen kogels (VKK's) geven meer kans op ketsgevaar, zo heeft het Deutsche Versuchs- und Prüf-anstalt für Jagd- und Sportwaffen (DEVA) ontdekt. Aanvankelijk was het door de doodsoorzaak van enkele zeearenden door een loodvergiftiging, dat men in Brandenburg pleitte voor loodvrije kogels en enkele boswachterijen aldaar kondigden toen een verbod af op het gebruik van loodhoudende kogels. Om uit te zoeken of VKK's even dodelijk op wild konden zijn als de conventionele deelmantels, werd in Brandenburg een driejarige proef gestart met VKK en conventioneel. Daaruit bleek tot nu toe, dat koper niet onderdeed voor loodhoudend.

Naar aanleiding hiervan heb ik een vraag gesteld op een Amerikaans forum: <http://forums accuratereloading.com/eve/forums/a/t/pc/f/2511043/m/462101909> en daaruit valt te leren dat ook conventionele deelmantels gelijk gedrag tonen. Die ricochet zou vooral in Duitsland opvallen vanwege de vele drukjachten zodat mensen relatief dicht bij elkaar lopen. Ook moeten we verschil maken tussen handvuur- en lange wapens - jms.

Wild und Hund 14/2008

Andreas David vertelt over het geluid dat reeën voortbrengen. Naast de reuk en de waarneming is geluid erg belangrijk. Onderscheid moet gemaakt worden tussen signalen bedoeld voor soortgenoten en voor andere dieren. Vaak toont het ree geen duidelijke reactie op een geluid, maar dat wil niet zeggen dat het niets gehoord heeft! Het gehoor is bijzonder scherp ontwikkeld, vooral voor 'eigen' geluiden die beide geslachten

maken: haasachtig 'klagen', fiepen, roepen, kuchen en blaffen. Dat klagen treedt vooral op bij verwondingen en na de angst van een ree (hondenwerk). Kalveren geven soms een angstfiep af, waarop de geit reageert.

In de herfst en winter wordt minder geblaft. Dat zou samenhangen met een betere zichtbaarheid, waardoor het ree minder voor rassingen komt te staan.

Vorbereidingen voor de bronst

Hubert Demmel geeft wat aanwijzingen. Het is mogelijk met succes een bronstbok uit de dekking te fiepen. Ze moeten er echter wel zijn! Is de geslachtsverhouding sterk in het voordeel van de geiten, dan wordt het moeilijker. Hij beveelt aan om in een groter veld een aantal verdekt opgestelde fiephutten te maken, waar je ongezien in kunt komen. De hutten dienen met inzicht op ochtendzon, avondlicht, wind, dekking en schootsveld opgesteld te worden. Blijf na het fiepen toch wel een uurtje zitten, waarna het mooi zou zijn om ongemerkt naar de volgende hut te gaan. Je kunt ook met meer jagers tegelijk gaan.

In de periode van 27 juli tot 5 augustus kun je met succes fiepen, zegt Demmel. 's-Morgens tot een uur of negen, 's middags vanaf vijf uur tot de schemer. Een uur of twaalf werkt soms ook. Het hangt een beetje van het weer en van het toerisme af. Zo zijn koud weer met buien en windvlagen ongunstig.

Zorg er in de zomer voor, zo spoedig mogelijk te ontweiden (ook bij een correct bladshot) en het ree zo snel mogelijk in een koeling te brengen, zeven graden is optimaal. Laat je de nazoek, vooral op een weidwond geschoten ree, tot de volgende ochtend wachten, dan is het niet meer geschikt voor consumptie.

Het Edelhert zomer 2008

In dit veelzijdige nummer enkele verslagen van symposia en de resultaten van enkele onderzoeken. De voorzitter van de vereniging spreekt zijn (vriendelijk verpakt) ongenoegen uit over het feit dat de vereniging geen statutaire mogelijkheden heeft gekregen om haar werkgebied naar de overige hoefdieren te verbreden.

Foto: P. Borst

Foto: E. Verwoerd

Margriet Montizaan geeft een wat relativerend verslag van een voordracht van Frans Vera, die zijn eigenzinnig licht (uit naam van SBB) laat schijnen op het beheer van de Oostvaardersplassen. Eén alinea van Margriet die in het kort de tunnelvisie van Frans Vera uitstekend symboliseert:

"Een discussie met Vera is bijna onmogelijk, omdat het antwoord op kritische commentaren op de door SBB gepropageerde natuurlijke processen in de OVP (Oostvaardersplassen) heel simpel is: het commentaar is niet ter zake doende, uw referentie is immers geen referentie (zo had Vera aangegeven, omdat niemand ter zake kundig zou zijn - jms). Onderzoeken of ervaringen van anderen worden opzijgeschoven met het argument dat die (ervaringen - onderzoeken) in een niet-natuurlijke omgeving plaatsvonden (...)"

Jan van Haaften geeft zijn visie over de eventuele introductie van de wolf in Nederland. Indien het dier hier uit zichzelf komt, zou er iets voor te zeggen zijn. Actieve invoering wijst hij af met een duidelijk antwoord: NEE! "Met de regelmaat van de klok zijn er mensen die met het idee komen om de lynx of de wolf in ons land uit te zetten. Dit zijn helaas waanzinnige ideeën van de bovenste plank!" Van Haaften geeft daar goede argumenten voor.

Deer zomer 2008

Peter Green vraagt zich af of het zinnig is om een aantalreductie van hertachtigen door te voeren via 'de pil'. Wat dat betreft zijn er twee methodes, hormoonbehandeling en vaccinatie. De hormoonbehandeling werkt feitelijk net als bij de mens. Maar omdat de hormoonspiegel moet worden bijgehouden, is deze methode alleen doenlijk binnen rasters, in dierentuinen en dergelijke. In de vrije natuur is dit niet toepasbaar. De steroïden worden na de dood van een dier niet afgebroken en kunnen opgenomen worden door predatoren, waardoor ook hun nageslacht minder zou kunnen worden. Ook kunnen de stoffen via de urine in de leefomgeving terecht komen waarna herbivoren de hormonen op kunnen nemen. Een moeilijkheid is verder dat deze hormonen moeten worden toegediend in de tijd tussen het zetten van de kalveren en de bronst. Kortom, deze methode is voor in het wild levende

Foto: E. Verwoerd

dieren praktisch onmogelijk en dat kun je dus wel vergeten.

Hoewel de techniek misschien theoretische mogelijkheden biedt, is het geheel in een nog zeer experimenteel stadium. Dat lijkt erop te wijzen dat populatiebeheer zonder afschot voorlopig een utopie is.

jan1.smit@wxs.nl

Foto: E. Verwoerd

Mooie cadeau's
voor de feestdagen

Ga naar www.reewild.nl
Click WEBWINKEL en bestel online

- Boekje 'Waar leven reeën' van Joop Poutsma
- Collectors item 'Voor meine vrienden' van Van Heek
- Stropdassen
- Wenskaarten
- DVD Samenleven met reeën
- DVD Capreolus Capreolus, reeënsprongen in Nederland
- Hoedinsigne

www.reewild.nl

Naast kleding nu ook wapens en munitie bij Hemker & Bekking

Als er ergens veel over wildbeheer, jacht, visserij, natuur en het 'buiten zijn' wordt gesproken dan is het wel bij Hemker & Bekking. Jacht en wildbeheer brengen het gesprek al gauw op materialen: richtkijkers, verrekijkers, messen, geweren en munitie.

Hemker & Bekking Leimuider, Jacob Konter, heeft er nu een wapen en munitie afdeling bij. En dat is goed nieuws. In het westen van het land was nauwelijks meer aan munitie te komen. De klanten moesten vele kilometers afleggen naar het midden, oosten en zuiden van het land. "Alleen om in die behoefte te voorzien is de munitie verkoop een zegen voor onze klanten. Alles is nu onder één dak. Kleding voor de jacht, het wapen en de bijbehorende munitie. Dat is one stop shopping".

Het hele oeuvre hagelpatronen is in huis, van goede en betrouwbare merken (b.v. Game Bore, Mirage en Baschieri Et Pellagri).

Betrouwbaarheid is belangrijk, want met een patroon waar je nu lekker mee schiet, moet je volgend jaar ook weer lekker kunnen schieten, ze moeten dus altijd leverbaar zijn. Vandaar! Jachtwapens verkopen we van de merken Browning/Miroku en Fabarms (getest op een bar-druk van 1.630, dus geschikt voor de zwaarste staal hagelpatronen). Voor het grofwild adviseren wij de klanten een Sauer, Blaser, Heym of het degelijke prijsgunstige CZ.

Voor een richtkijker op een windbuks, een .22 of een licht kaliber, is een kijker uit de serie van Bynolith een goede keus te maken. Voor het grote werk en dus ook de zwaardere kalibers is alleen het beste van het beste goed. We adviseren de modellen van Zeiss, Swarovski en Meopta.

Bij Hemker & Bekking werken specialisten. Ze weten alles over de verschillende vormen van jacht en wildbeheer over de hele wereld. Die kennis dient de klant. Ergonomische aanpassingen van een geweer zijn in goede handen. Eén van Nederlands topschutters staat daar voor garant. Onze afdeling wapens & munitie is in ontwikkeling en blijft in ontwikkeling. Kom langs en gun uzelf een kijk in het nieuwste van het nieuwste en het beste van het beste.

Hemker & Bekking Leimuider: Tuinderij 15-a
Tel.: 0172-506593

Redelijk wild.

Volkswagen. Wie anders?

Tricolor Touareg Highline motor 5.6i 485. - Vanaf prijs inclusief BTW en BPM, excl. vervoer/afleveringskosten (klare motor). Brandstofverbruik (l/100 km) op 90 km/h: 21, op 120 km/h: 28, op 130 km/h: 31, op 140 km/h: 34, op 150 km/h: 37. CO₂ uitstoot (g/km): 257-317. *Wolfsgraben ook in afvoertijdgedeelte voorbehouden. Getaxte aflevering kan afwijken van deze aflevering.